

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการและแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะเป็นการเสนอทฤษฎี หลักการและแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยจะเสนอตามลำดับดังนี้ ความหมายของจริยธรรม ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล การปลูกฝังจริยธรรม การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านอายุกับจริยธรรม การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านระดับการศึกษา กับจริยธรรม การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านเพศกับจริยธรรม การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ซึ่งกรมวิชาการจัดขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างวันที่ 22 - 27 มกราคม 2523 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า "จริยธรรม หมายถึงการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจที่พึงงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม (กรมวิชาการ, 2523 : 0) ซึ่งสอดคล้องกับ วศิน อินทสระ (2518 : จ - ฉ) ให้ความหมายไว้ว่า "จริยธรรม หมายถึงความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ เว้นสิ่งที่ควรเว้น กระทำสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาด รอบคอบ รู้เหตุ รู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล" ในทำนองเดียวกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2513 : 31) ได้กล่าวว่า "จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติ ควรประพฤติ และผู้ประพฤตินี้จะต้องรู้เวลา โอกาส และสถานการณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ" ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ์ หันนาคินทร์ (2519 : 44) ที่กล่าวว่า "จริยธรรม หมายถึงการประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้น ในสังคมและสมาชิกของสังคม"

ส่วน ดวงเดือน พันธุนาวิน (2524 : 2 - 4) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้

1. เชิงความรู้ หมายถึง การมีความรู้ว่าสังคมของคนนั้นถือว่ากระทำชนิดใดดี ควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว ควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมและไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงพฤติกรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะ เริ่ม เรียนรู้ตั้งแต่เกิด

2. เชิงทัศนคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติด้านจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเชิงจริยธรรมของสังคมจะเป็นตัวกำหนดทัศนคติเชิงจริยธรรมของสมาชิกในสังคม แต่ก็เป็นไปได้ที่ทัศนคติเชิงจริยธรรมของสมาชิกในสังคมอาจแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมได้ เพราะทัศนคติมีความหมายรวมความรู้และความรู้สึกไว้ด้วยกัน ดังนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงอาจใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้แม่นยำกว่าเชิงความรู้

3. เชิงเหตุผล หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล การศึกษาจริยธรรมของบุคคลในเชิงเหตุผลนี้จะทำให้ทราบว่าคนที่มีความจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกันอาจมีระดับจริยธรรมแตกต่างกันได้

4. เชิงพฤติกรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือ งดเว้นแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่นิยมชมชอบ หรือ งดเว้นแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ

จากความหมายของ "จริยธรรม" ที่ได้รวบรวมมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึงการใช้เหตุผลในการตัดสินใจที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรืองขึ้นกับตนเอง ผู้อื่น หรือต่อสังคมโดยส่วนรวม

ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล

พระราชวรานูณี (กรมวิชาการ 2523 : 11) ได้กล่าวถึงรากฐานของจริยธรรมไว้ดังนี้ จริยธรรมมีมากมายหลายหัวข้อก็จริง แต่ก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อซึ่งกันและกันอยู่ นอกจากนั้นจริยธรรมยังมีพื้นฐานเป็นระดับชั้น ซึ่งอาจจำแนกเป็น

1. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก อย่างที่เราสังเกตเห็นได้ เช่น ความมีระเบียบวินัย การเอาใจใส่กับการงาน
2. จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิด หรือทัศนคติของบุคคล

จริยธรรมภายในเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนลงไปก็อยากเสนอแนวคิดที่ว่า จริยธรรมนั้นมีรากฐานมาจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เรียกว่าธรรมฉันทะ กับส่วนที่เรียกว่ากามฉันทะ คำว่า "ธรรมฉันทะ" นี้ถ้าจะแปลง่าย ๆ ก็คือ ความต้องการธรรมหรือว่าความรัก ความปรารถนาในความจริง ความดีงาม สิ่งที่เป็นเนื้อแท้หรือสาระของสิ่งทั้งหลาย ส่วน "กามฉันทะ" นั้น เป็นความพึงพอใจที่เกิดจากการวางเงื่อนไข หรือบทบาทปฏิบัติของสังคมภายนอก

จริยธรรมที่แท้จริงนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมฉันทะ เพราะถ้าคนเราประพฤติธรรมฉันทะแล้ว เขาจะรู้สึกสมบูรณ์เป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเงื่อนไขภายนอก เช่น การทำงานเพื่อผลงาน ส่วนการประพฤติจริยธรรมบนพื้นฐานของกามฉันทะนั้นจะทำให้เขาสูญเสียอิสระภาพตกอยู่ใต้อิทธิพลของบทบาทปฏิบัติในสังคมภายนอก เช่น ทำงานเพื่อผลของเงิน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมของบุคคลที่เกิดจากการตอบสนองสิ่งเร้าภายนอก และจริยธรรมภายใน หมายถึงความคิดเห็นภายในจิตใจของบุคคลที่เล็งเห็นความดี ความถูกต้องในการที่จะประพฤติปฏิบัติต่อสังคมนั้น ๆ ซึ่งจริยธรรมภายในนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานของจริยธรรมภายนอก นั่นคือ หากคนใดคิดดี คิดชอบ เล็งเห็นความถูกต้อง อยู่ภายในจิตใจแล้ว ย่อมแสดงจริยธรรมภายนอกไปในทางดี ซึ่งเรื่องนี้ วีระ บำรุงรักษ์ (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ, 2522 : 177) กล่าวว่า "พื้นฐานทางจริยธรรมของคนอยู่ภายในใจ สำหรับของคนไทยเอาแค่มั่นใน เบญจศีลและ เบญจธรรม เป็นพื้นฐานภายในใจก็น่าจะเพียงพอ"

พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล

พัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึงความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมของคนและโลกโดยรวม

เปียเจ และ โคลเบอร์ก (Piaget & Kohlberg อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา, 2525 : 9 - 10) นักจิตวิทยาพัฒนาการทางจริยธรรมบางท่านเชื่อว่า สังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล บุคคลจะมีจริยธรรมในคุณภาพและปริมาณใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมนั้น แต่อีกพวกหนึ่งเชื่อว่า ความพร้อมที่จะมีความเจริญทางจิตใจนั้นแบ่งอยู่กับตัวบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะเริ่มแสดงตัวเด่นชัดและเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางของสังคม สภาวะแวดล้อมของบุคคลมีอิทธิพลในการถ่วงหรือระงับพัฒนาการนี้ หรือในทางตรงกันข้าม อาจมีอิทธิพลในการเร่งพัฒนาการได้ ฉะนั้นนักทฤษฎีประเภทนี้จึงเชื่อว่า "พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ย่อมมีแนวทางและขั้นตอนที่เป็นสากล สามารถศึกษาได้กับคนในสังคมต่าง ๆ และความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมของคน ในสังคมเดียวกัน ย่อมคล้ายคลึงกับความแตกต่างของคนที่อยู่ต่างสังคมด้วย"

จิรวรรณ วิรัชกุล (2524 : 15) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดชลบุรี พบว่าปัจจัยที่ทำให้บุคคลพัฒนาการทางจริยธรรมเลื่อนจากขั้นหนึ่งไปยังขั้นที่สูงกว่านั้น ก็คือพัฒนาการทางสติปัญญาและประสบการณ์ พัฒนาการทางสติปัญญา เป็นพื้นฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม คือทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมในด้านที่เป็นนามธรรมได้ ส่วนประสบการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนจะทำให้เด็กได้รับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับบทบาทของตนเองและของผู้อื่น ความเสมอภาคและการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน ถ้าขาดประสบการณ์พัฒนาการทางจริยธรรมก็ไปถึงขั้นสูงไม่ได้

แม้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงแล้วก็ตาม นอกจากนั้นการสัมพันธ์ในสังคม (Social Interaction) มีผลทำให้พัฒนาการทางจริยธรรมเร็วขึ้นหรือช้าลงได้ กระบวนการทางจริยธรรมจากขั้นต่ำสุดไปสูงขึ้นที่สูงกว่า จะเกิดกับเด็กทุกคน นอกจากเด็กที่มีตามารดาหรือสังคมควบคุมอย่างผิดปกติ หรือเพราะขาดประสบการณ์ในหมู่เพื่อนซึ่งจะทำให้พัฒนาการทางจริยธรรมหยุดชะงักได้

นักทฤษฎีทางจริยธรรมได้ตั้งทฤษฎีเพื่ออธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม และทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญากับพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม

ไรท์ (Wright 1975 : 24 - 30) เชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล กลุ่มสังคมที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ จะเป็นเป้าหมายจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรคืออะไรชั่ว จากผู้ที่อยู่ใกล้ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) เด็กจะใช้วิธีการเรียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ ซึ่งสอดคล้องกับ สกินเนอร์ (Skinner 1971 : 101 - 128) กล่าวว่า ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมในลักษณะที่ว่า เด็กเมื่อโตขึ้นก็จะมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เป็นไปตามโครงสร้างของสังคมนั้น และในทำนองเดียวกัน ฮอฟแมน (Hoffman 1970 : 286) มีความเชื่อว่าถ้าผู้ใกล้ชิดเด็กเป็นผู้ที่มีจริยธรรม เด็กก็จะเลียนแบบและกลายเป็นผู้มีจริยธรรมสูงไปด้วย ทฤษฎีนี้เน้นว่าต้นแบบมีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็ก

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา กับพัฒนาการทางจริยธรรม

บุคคลสำคัญของทฤษฎีนี้คือ เปียเจ (Piaget) นักจิตวิทยาพัฒนาการชาวสวิส และ ไคลเบอร์ก (Kohlberg) นักจิตวิทยาพัฒนาการชาวอเมริกัน

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเปียเจ (Piaget, 1951 : 120 - 152) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development) ของเด็กและพบว่าเด็กทั่วไปมีพัฒนาการทางสติปัญญาเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory-Motor Period)

คือระยะตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 2 ปี การรับรู้ทางประสาทสัมผัสในระดับง่าย ๆ ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดขึ้น เด็กจะค่อย ๆ มีโครงสร้างทางความคิดต่อสิ่งของที่ตนได้พบเห็น

1.2 ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Period) ช่วง

อายุ 2 - 7 ปี เด็กจะเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์ สามารถเลียนแบบคนอื่นได้ และพัฒนาอย่างรวดเร็ว ในช่วงอายุ 2 - 4 ปี เด็กจะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ลักษณะนี้จะลดลงในตอนปลาย คือราวอายุ 6 - 7 ปี ซึ่งเป็นตอนที่เด็กเริ่มใช้ภาษาติดต่อทางสังคมกว้างขึ้น เด็กเริ่มพัฒนาความคิดหาเหตุผลแบบตรรกศาสตร์ แต่ความคิดส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของการรับรู้

1.3 ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete-Operational Period)

ช่วงอายุประมาณ 7 - 11 ปี เป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดแบบตรรกศาสตร์ในสิ่งที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ (Concrete) พัฒนาการทางความคิดจะสูงขึ้น การค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมจะมีแบบแผนไม่ติดอยู่กับการรับรู้

1.4 ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal-Operation Period)

ในช่วงอายุ 11 - 15 ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กถึงขั้นสุดยอด คือเด็กสามารถคิดค้นหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาทั้งรูปธรรมและนามธรรมได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

เปียเจ (Piaget) มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญามีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล เนื่องจากพบว่าเด็กมีหลักการตัดสินจริยธรรมแตกต่างกันตามขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา และได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเป็น 3 ขั้น คือ

ก) ขั้นก่อนจริยธรรม (Egocentric) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 4 ปี

เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความอยากความต้องการทางกายซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัดโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใด ๆ ทั้งสิ้น เด็กมีความเชื่อว่า บุคคลอื่นต้องเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เหมือนตน เด็กจะเล่นเกมเป็นกลุ่มไม่ได้ เพราะเด็กถือว่ากฎของตนต้องเป็นกฎของส่วนรวม เด็กไม่เข้าใจว่าทำไมคนอื่นจึงมีกฎเกณฑ์แตกต่างไปจากตน

ข) **ขั้นยึดคำสั่งหรือขั้นยึดความเป็นจริงที่เห็นได้ชัด (Heteronomous Morality หรือ Moral Realism)** เด็กในช่วงอายุ 4 - 11 ปี จะมีพัฒนาการในขั้นยึดคำสั่ง กล่าวคือ เด็กมีความรู้สึกว่ามีตามารดาและผู้ใหญ่คนอื่น ๆ รู้ในสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายอย่างสมบูรณ์ เด็กมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ตั้งขึ้นจะเปลี่ยนแปลงหรือละเมิดไม่ได้อย่างเด็ดขาด

ค) **ขั้นยึดหลักแห่งตน (Autonomous Morality หรือ Moral Relativism)** เด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาเข้าสู่ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม ซึ่งได้แก่ เด็กที่มีอายุประมาณ 11 ขึ้นไป จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นนี้ คุณค่าทางจริยธรรมได้มาจากความคิดเห็นและคำนิยาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าอะไรคือสิ่งที่สังคมที่สังคมยอมรับ ขั้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพิจารณาคุณค่านิยามของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นนี้จะเข้าใจได้ว่า กฎต่าง ๆ นั้นเป็นข้อตกลงที่ควรเคารพปฏิบัติตามเพื่อเป็นระเบียบของสังคม แต่กฎก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ในบางสถานการณ์ เมื่อมีการทำผิดกฎ เด็กที่พัฒนาขั้นยึดหลักแห่งตนก็พิจารณาว่า เป็นเพราะสาเหตุใดที่บุคคลนั้นเลือกที่จะทำผิดกฎ เช่น "การโกหกเป็นสิ่งที่ไม่ดี" แต่เด็กที่พัฒนาการทางจริยธรรมแบบยึดหลักแห่งตน แม้จะยอมรับว่าการโกหกไม่ดี แต่ก็สามารถพิจารณาตัดสินได้ว่า ในกรณีที่จะถนอมน้ำใจคน การโกหกก็มีประโยชน์เป็นการทำความผิดร้ายแรง

อย่างไรก็ตาม คนที่สามารถตัดสินสิ่งต่าง ๆ ได้ แบบยึดหลักแห่งตนก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะเลือกปฏิบัติตนแบบยึดหลักแห่งตนเสมอไป บุคคลไม่ว่าอายุเท่าใดมีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมระดับใด เมื่อสถานการณ์ส่งเสริมให้เขามีโอกาสกระทำความชั่ว เขาก็จะเลือกโอกาสนั้น เช่น ชายอายุ 30 ปี มีความเฉลียวฉลาด มีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นยึดหลักแห่งตน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บภาษี เมื่อมีโอกาสโกงภาษีได้อย่างแนบเนียน หากที่จะมีคนสงสัยหรือจับได้ มักเลือกที่จะทุจริตต่อหน้าที่ ฉะนั้นการที่จะเข้าใจระดับจริยธรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ทฤษฎีของเปียเจ (Piaget) ยังอธิบายไม่ได้กว้างขวางและครอบคลุมนัก

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้รับอิทธิพลจากความคิดและผลงานของเปียเจ (Piaget) เป็นอย่างมาก ได้ใช้เวลาศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและตั้งเป็นทฤษฎีขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นการขยายและปรับปรุงทฤษฎีของเปียเจ (Piaget) ให้เหมาะสมและทำให้เข้าใจในพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น โคลเบอร์ก (Kohlberg) ยอมรับว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรมเช่นเดียวกับเปียเจ (Piaget)

การศึกษาค้นคว้าของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964 : 405 - 406) เริ่มศึกษาจากเด็กอายุ 10 - 16 ปี ต่อมาได้ศึกษากับผู้ใหญ่ด้วย และยังได้ศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมหลายประเทศ เช่น ไต้หวัน ตุรกี เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา จากผลการวิจัยทำให้แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาการทางจริยธรรมได้ 3 ระดับ และในแต่ละระดับยังแบ่งออกเป็นขั้นระดับ 2 ขั้น รวมทั้งหมดเป็น 6 ขั้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดจนถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้พบในช่วงอายุ 2 - 10 ปี เด็กวัยนี้จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการถูกลงโทษหรือได้รับรางวัล เช่น ถ้าทำผิดจะถูกตี ฉะนั้นไม่ทำผิด ถ้าทำดีจะได้รับรางวัล จึงทำให้เด็กวัยนี้เชื่อและทำตามผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษหรือให้รางวัล เช่น พ่อแม่ ครู พัฒนาการทางจริยธรรมระดับก่อนกฎเกณฑ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะทำดีตามกฎเกณฑ์ของผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพราะกลัวถูกลงโทษ เช่น กลัวถูกตี บีให้กลัวความผิด เด็กช่วงนี้อายุ 2 - 7 ปี

ขั้นที่ 2 ขั้นอยากได้รับรางวัล (Instrumental Relativist Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะทำดีตามกฎเกณฑ์เพราะเห็นว่าจะทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้ได้แก่ ลักษณะการแลกเปลี่ยน เช่น ถ้าฉันทำอย่างนี้ให้เธอ เธอต้องหาอย่างนั้นตอบแทน เด็กช่วงนี้อายุ 7 - 10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้ เด็กจะไม่ทำอะไรเพื่อหวังผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ หรือเพราะ

กลัวถูกลงโทษ แต่เด็กจะรู้จักรักษากฎเกณฑ์เพราะเห็นแก่กลุ่มหรือเพราะความรับผิดชอบ ต่อสังคม เด็กไม่ยอมทำตามผิดเพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เด็กพร้อมที่จะทำความ บุคคลที่ตนรัก ยึดตัวบุคคลหรือกลุ่ม เป็นเกณฑ์ พัฒนาการทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกได้ เป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 3 ชั้นทำตามความเห็นชอบของผู้อื่นหรือขึ้นอยากเป็น เด็กดี เด็กน่ารัก (Interpersonal Concordance or 'Good - Boy Nice - Girl' Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะทำดีเพื่อให้บุคคลอื่นพอใจ หรือเพราะต้องการการยอมรับ จากกลุ่ม เด็กจึงปฏิบัติตามกฎของส่วนรวม (Majority Rules) ตามแบบฉบับของสังคม (Stereotypical images) อย่างไม่ได้แย้งหรือสงสัย ต้องการที่จะเป็น "เด็กดี" ของกลุ่ม เด็กช่วงนี้อายุ 10 - 13 ปี

ขั้นที่ 4 ชั้นทำตามหน้าที่ (Law and Order or Orientation) ในขั้นนี้กฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม เป็นสิ่งที่เด็กคิดว่ามีค่ายิ่ง และคิดว่าตนมีหน้าที่ต้อง ปฏิบัติตามค่านิยม และรักษากฎเกณฑ์ไว้เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่ เด็ก จะทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม เด็กช่วงนี้อายุ 13 - 16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post - Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะเข้าใจค่านิยม คุณค่าทางจริยธรรม หลักเกณฑ์นำไปใช้ โดยพิจารณาถึง สภาพการณ์ที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสมและเที่ยงธรรม การที่พิจารณาถึงเรื่องควาย ถูกต้อง ควายดี ควายชั่ว จะลึกซึ้งกว้างขวาง มีเหตุผล ไม่ยึดหลักเกณฑ์ตายตัว ไม่ยึดถือ ตัวบุคคลหรือค่านิยมเฉพาะกลุ่มเหมือนระดับที่ 2 ในระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์นี้แบ่งพัฒนาการ ทางจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีเหตุผลและการเคารพตนเอง (Social Contract Legalistic Orientation) ในขั้นนี้ความถูกต้องนั้น เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา ถึงค่านิยมเฉพาะตัวบุคคล สิทธิเฉพาะตัวบุคคล สภาพการณ์และกฎเกณฑ์มีเหตุผลซึ่งคนส่วน ใหญ่ยอมรับ เคารพในวิธีลงความเห็นแบบประชาธิปไตย ไม่ใช่ยึดถือกฎเกณฑ์ตายตัว เด็ก ช่วงนี้อายุ 16 ปีขึ้นไป

พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะมีผลมากในวัยผู้ใหญ่หรือวัยรุ่นตอนปลาย บางคน บุคคลที่พัฒนาถึงขั้นนี้จะมีเหตุผล มีหลักหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม แต่ไม่ใช่ตายตัว หรือที่ จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเชื่อว่ากฎเกณฑ์ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีเหตุผลที่เหมาะสม คำว่า "หน้าที่" ของบุคคลในขั้นนี้คือการทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ขั้นที่ 6 ขั้นอุดมคติสากล (Universal Ethical - Principle Orientation) ในขั้นนี้ความถูกต้องคือความสำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่บุคคลนั้นพิจารณาเลือกแล้ว โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวาง รับเอาความคิดเห็นที่เป็นสากลของผู้ที่เจริญแล้วมาพิจารณา คำนึงถึงผลประโยชน์ของมนุษยชาติไม่ใช่เฉพาะกลุ่มตน ยึดถือและปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างมั่นคงโดยไม่ท้อแท้หรือไหวกับสิ่งใด ๆ บุคคลที่พัฒนาถึงขั้นนี้จะมีอุดมคติที่เป็นคุณธรรมประจำใจ มีความละเอียดต่อความชั่ว แม้ไม่มีใครเห็นก็จะไม่ทำ เพราะเชื่อว่าแม้รอดพ้นไม่ถูกผู้ใดลงโทษ แต่โทษคือความละเอียดใจ บุคคลในขั้นนี้แม้โอกาสเปิดให้กระทำผิดก็จะเลือกไม่ทำ คุณธรรมขั้นนี้อธิบายได้ยากเพราะเป็นลักษณะนามธรรม เช่น การยอมรับคุณค่าของมนุษย์ทุกคน การยอมรับว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในความเป็นมนุษย์แต่ละคนอาจแตกต่างกัน แต่ไม่ใช่ในแง่ของความเป็นมนุษย์ (Human Being) บุคคลในขั้นนี้จะไม่ถูกเหยียดหยามคนอื่นแม้ เขาจะด้อยกว่าในด้านใดก็ตาม พัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้จะพบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของสังคมของตนและสังคมทั่วโลก ซึ่งน้อยคนที่มีพัฒนาการถึงขั้นที่ 6 นี้

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมา ไรท์ (Wright) เน้นที่บทบาทของสภาพแวดล้อมที่มีต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ส่วนเปียเจ (Piaget) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) เน้นให้เห็นว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและประสบการณ์ทางสังคม มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีทั้งสองมาเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้

การปลูกฝังจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 5 - 9) ให้ความเห็นว่าจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลทางพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับจริยธรรม ประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่น่าก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลก็คือสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตนเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะ เริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย ตามที่การพัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมหลายคน เชื่อว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ คือ ในช่วง 10 ปีแรกของชีวิต และจะฝังรากลึกซึ้งที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต แต่ก็มีนักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งสามารถพิสูจน์ว่า ลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยจำกัดอายุถึงแม้ว่าการศึกษจริยธรรมจะยุ่งยากซับซ้อนมาก อันเป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีและข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันมากมาย แต่ส่วนใหญ่ก็ เห็นตรงกันในลักษณะที่สำคัญของจริยธรรมดังนี้คือ นักทฤษฎีทั้งหลายยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัด จากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ แม้ว่ามนุษย์จะมีการพัฒนาจริยธรรมในอัตราที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีทางจริยธรรมก็ยังเชื่อว่า การพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ มีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ก็เห็นกันว่าทางด้านจริยธรรมส่วนมากยังลงความเห็นกันว่า ต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้น เป็นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ

นักทฤษฎีส่วนใหญ่ยอมรับว่า จริยธรรมของบุคคลถูกปลูกฝังมาตั้งแต่อยู่ในวัยทารกและในช่วงแรกของชีวิตนี้ เด็กจะได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่น ๆ ของชีวิต สถาบันที่มีบทบาทรับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้เด็กมากที่สุด คือ สถาบันครอบครัว รองลงมาก็คือ สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีแรกของชีวิต ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลและประถมศึกษา นอกจากนี้ในปัจจุบันสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ก็มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็กด้วย

กรอบครีวกับการปลูกฝังจริยธรรม

นักวิจัยทางจิตวิทยาได้ศึกษาพบว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้นจะตั้งใจสอนสิ่งนั้นให้หรือไม่ก็ตาม ส่วนมากเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสั่งสอน ดังนั้นเด็กจะมีจริยธรรมอันดีได้ย่อมต้องอยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมสูง ซึ่งเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบ นอกจากนั้นการเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ก็มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็ก ดังที่ ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 : 286) ได้วิจัยพบว่า การที่ผู้ใหญ่เลี้ยงดูเด็กด้วยการให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในความรักและความหวังดีของผู้ใหญ่ และพบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมากคือ ผู้เลี้ยงรักใคร่เข้าใจให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามกล่าวอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กฟัง ใ้การลงโทษให้เจ็บกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับกับเด็กเสมอ เด็กประเภทนี้ทั้งชายและหญิงในช่วงอายุ 4 - 13 ปี มีคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านการยึดหลักภายในตน การมีความรู้สึกผิดชอบ การต้านทานสิ่งชั่วชวนใจ ยอมรับสารภาพผิดสูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดให้ความรักน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 16) ที่ได้ทำวิจัยภาคสนามพบว่า เด็กและวัยรุ่นชาวไทยที่ได้รับการความรักจากผู้เลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ มีวินัยทางสังคม และความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเยาวชนที่ได้รับการรักน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ฉะนั้นจากผลการวิจัยดังกล่าวแล้วแสดงให้เห็นว่าความรักของบิดามารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัว มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็กคือเด็กจะเลียนแบบผู้ที่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ตน ซึ่งถ้าต้นแบบมีจริยธรรมอันดีงาม เด็กก็จะมีจริยธรรมอันดีงามตามไปด้วย

โรงเรียนกับการปลูกฝังจริยธรรม

กรมการศาสนา (2521 : 1) ให้ความเห็นไว้ว่า "การศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนก็คือ การจัดให้มีการสอนจริยศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสร้างคุณลักษณะของพลเมืองให้มีคุณธรรม บุคลิกลักษณะ อุบนิสัย และพฤติกรรม ให้เป็นคนดีมีศีลธรรมตามความต้องการของประเทศชาติ"

นอกจากบ้านแล้ว โรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก เมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียนก็จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลหลายฝ่าย เช่น เพื่อนนักเรียนในห้องเดียวกัน นักเรียนในชั้นสูงหรือต่ำกว่า และบุคคลที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งก็คือครูทั้งหลายของโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะมีหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาการแล้ว ยังจะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรมด้วย

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมที่บุคคลหลายฝ่ายสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของงานพัฒนาบุคคลให้มีจริยธรรม อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยรวม ปัจจุบันนี้ผู้สนใจศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในหลายแง่มุม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ประกอบการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมดังต่อไปนี้

การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านอายุกับจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันต์นิติก (2520 : 178) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย" ด้วยการใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของงานวิจัยนี้คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลกลุ่มหนึ่ง และนิสิตนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง อายุ 11 - 21 ปี จำนวน 1,400 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ในกลุ่มรวมทั้งชายและหญิงนั้น ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 11 - 13 ปี (นักเรียน ป. 6) 15 - 17 ปี (ม.ศ. 3) และ 19 - 21 ปี นั้น มีคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมไม่แตกต่างกันมากนัก และมีร้อยละของผู้มีจริยธรรมในขั้นที่ 1 ถึง 6 เป็นปริมาณที่ใกล้เคียงกันทั้งสามช่วงอายุคือ ส่วนใหญ่ของแต่ละกลุ่มคะแนนจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 (ประมาณ 50%) รองลงไปอยู่ในขั้นที่ 3 (37 - 30%) ส่วนผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมในขั้นที่ 1 และ 2 รวมกันกับขั้นที่ 5 และ 6 รวมกัน มีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964 : 403) ซึ่งศึกษาเด็กชาวอเมริกัน อายุ 7, 10, 12 และ 16 ปี พบว่า เด็กอายุ 13 และ 16 ปี ส่วนใหญ่จะมีคะแนนจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 รองลงมาคือ ขั้นที่ 3 ส่วน โฮลสเทล (Holstein, 1976 : 51 - 61) ได้ทำการวิจัยแบบช่วงยาว 3 ปี

โดยศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการแห่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชายหญิง อายุ 13 ปี จำนวน 53 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า เมื่ออายุ 13 ปี เด็กหญิงส่วนใหญ่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 ส่วนชายอยู่ในขั้นที่ 2 แต่เมื่อวัดอีกครั้งหนึ่งเมื่ออายุ 16 ปี วิทยาลัยชายส่วนใหญ่อยู่ในขั้นที่ 4 และหญิงอยู่ในขั้นที่ 3 - 5 ส่วนบัณฑิตามารดาซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 40 ปีเศษ ส่วนมากมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 และ 5

การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรระดับการศึกษากับจริยธรรม

สุรชัย จุติดำรงพันธ์ (2522 : 68 - 69) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคใต้" โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีระดับการศึกษาค่าต่างกัน โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิง จำนวน 480 คน ซึ่งศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 5 จากโรงเรียนภาคใต้ โดยใช้แบบทดสอบ The Defining Issues Test ของเรสต์ (Rest) ซึ่งพัฒนามาจากแบบวัดจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีการพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ ศรีวรรณา เขียวลี (2522 : 57 - 58) ซึ่งศึกษาวีธีเดียวกัน แต่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทำนองเดียวกัน เมธี โทธิพัฒน์ (2523 : 82) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และความซื่อสัตย์กับตัวแปรระดับชั้นเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษาในกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ จันทบุรี ดาก เลย และสงขลา จำนวน 886 คน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามวัดความซื่อสัตย์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กในระดับชั้นเรียนสูงกว่ามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และความซื่อสัตย์สูงกว่าเด็กในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิจัยที่ศึกษาตัวแปร เพศ กับจริยธรรม

วิรัช จาบถนอม (2520 : 56 - 57) ได้วิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบ การคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน ระดับอายุ 13 และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานครและในชนบท" กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน แบ่งตามเพศ ระดับอายุ และถิ่นที่อยู่อย่างละครึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบ ประกอบด้วยแบบทดสอบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และแบบสอบถามการศึกษา เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กเพศหญิงและเพศชายไม่มีความแตกต่างกันในการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม ในทำนองเดียวกัน ศรีวรรณา เขียวลี (2522 : 57 - 59) ได้วิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง" โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ไคลเบอร์ (Kohlberg) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิง จำนวน 480 คน ซึ่งศึกษา อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 5 จากโรงเรียนในภาคกลาง โดยใช้แบบทดสอบ The Defining - Issues Test ของเรสต์ (Rest) ซึ่งพัฒนามาจากแบบวัดจริยธรรมของไคลเบอร์ (Kohlberg) ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ บัณฑุร แก้วส่อง (2522 : 55) ที่ได้วิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นในสังคมเมืองและชนบท ที่มีการ อบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษา ระดับอายุ 13 - 18 ปี จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและศรีสะเกษ จำนวน 300 คน เครื่องมือ ที่ใช้คือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบสอบถามการคิด และแบบทดสอบวัดพัฒนาการ ทางจริยธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางจริย ธรรมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชาไพรา (Shapira, 1976 : 19 - 26) ได้วิจัยเรื่อง "Developmental Differences in Competitive Behavior of Kibbutz and City Children in Israel" โดยมีวัตถุประสงค์ที่ จะศึกษาการเล่นเกมส์ของเด็กในเมืองและใน Kibbutzs ในประเทศอิสราเอล กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นอนุบาลและประถมศึกษาจากโรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาล

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และชไนเดอร์ (Schneider, 1979 : 4152) ได้วิจัยเรื่อง "An Elaboration of the Relationship Between Parental Behavior and Children' Moral Development" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการเชิงจริยธรรมของเด็กในเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรม หน้าที่และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็ก กับการเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบการให้ความรัก การออกคำสั่งและการลงโทษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 61 คน ที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ของปาร์กเกอร์ (Parker) แบบสัมภาษณ์การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) แบบทดสอบ Feffer' Pole-Taking Test และ Kogan' Matching Farmillia Figures Test ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชายและเด็กหญิงไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้น วีระวรรณ อามระดิษ (2522 : 62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 445 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู กตเวทิต์ ความเป็นระเบียบวินัย ความเสียสละ ความยุติธรรม ความอดสาหะ การประหยัด และเอื้อเฟื้อ และ การเคารพผู้อาวุโส จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมระหว่างนักเรียนหญิงกับนักเรียนชายพบว่า ไม่แตกต่างกัน

ถาวร รอดเทศ (2523 : 78) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ กับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 085 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามความรู้สึกรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนหญิงมีความรู้สึกรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในทำนองเดียวกัน มานิต อนุมพวงเสรี (2522 : 44) ได้ศึกษาเรื่อง "ความวิตกกังวลและความรู้สึกกังวลและความรู้สึกรับผิดชอบต่ออาจารย์ในวิทยาลัยครู" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง

เป็นอาจารย์วิทยาลัยครู สังกัดกรมการฝึกหัดครู ที่ทำการสอนในปีการศึกษา 2521 จำนวน 385 คน โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความวิตกกังวลและแบบสอบถามความรู้สึกรับผิดชอบ ผลปรากฏว่า อาจารย์หญิงมีความรู้สึกรับผิดชอบและความวิตกกังวลสูงกว่าอาจารย์ชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของต่างประเทศที่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว คือผลการวิจัยของ เออแบช (Urbach, 1976 : 33 - 34) "Some Situational Effect on Moral Judgement Measures by a Multiple Choice Test" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กจากสถานการณ์ด้านความเอื้อเพื่อและความซื่อตรงของเด็กชั้น 4 (Grade 4) และชั้น 6 (Grade 6) เครื่องมือที่ใช้เป็นสถานการณ์เกี่ยวกับความเอื้อเพื่อและความซื่อตรงของ โคลเบอร์ (Kohlberg) ผลการศึกษาพบว่า ในสถานการณ์ด้านความซื่อตรง เพศชายให้เหตุผลขั้นที่ 1 มากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงให้เหตุผลขั้นที่ 3 มากกว่าเพศชาย แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเพศชาย และผลการวิจัยของ เรสต์ (Rest, 1979 : 17 - 18) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง "More Judgement Related to Characteristics" จุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับพัฒนาการทางจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 73 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คน และนักศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่มีฐานะ เศรษฐกิจปานกลาง สถิติปัญญาปานกลาง เพศหญิงและเพศชายจำนวนเท่ากัน ผลการวิจัยพบว่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในระดับอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิจัยที่ศึกษาตัวแปรด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจริยธรรม

สุทิน ฉิมโฉม (2515 : 39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการกับความรับผิดชอบทางสังคมของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 515 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามความเป็นพลเมืองดีของสถาบัน

ระหว่างชาติ สำหรับการศึกษาครั้งนี้เรื่องเด็ก ผลการวิจัยพบว่า สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการกับ ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ใน ทำนองเดียวกัน สุริยา เหมตะศิลป์ (2521 : 42 - 44) ได้ศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์ ระหว่างจริยธรรมระดับสติปัญญา และการยอมรับตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น" กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปัตตานี แห่งละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดการยอมรับตนเอง และแบบทดสอบ วัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รอคเลย์ (Lockley, 1977 : 7663-A) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Reasoning and Choice of Value Among Students at Rutgers University" โดยมีจุด มุ่งหมายประการหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับความสำเร็จ ทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบ เกี่ยวกับระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม The Defining Issues Test ของ เรสส์ (Rest) ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับคุณลักษณะการให้เหตุผลเชิงจริย ธรรมกับระดับความสำเร็จทางการเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ในด้านความ สัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาจริยธรรม สุรณีย์ จุติดำรงพันธ์ ศรียรรณา เขียวลี เมธี โปธิพัฒน์ และ ถาวร รอดเทศ พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับการให้ เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคล บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีระดับการให้เหตุผลทาง จริยธรรมสูงด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับจริยธรรมนั้น จากการวิจัยของวิรัช จามธมมย ศรียรรณา เขียวลี บัญชร แก้วส่อง และ จิระวรรณ อามระดิษ พบว่าเพศชายและเพศ หญิงมีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ซาไพรา (Shapira) และ สไนเดอร์ (Schneider) ส่วนการวิจัยของ ถาวร รอดเทศ สบโชค พูลนวม มานิต ถนอมพวงเสรี เมธี โปธิพัฒน์ จิระวรรณ วิรัชกุล พบว่าเพศหญิงมีจริยธรรมสูง กว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เออแบช (Urbach)

และ เรสต์ (Rest) นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธุมนาวัน และ เพ็ญแข ประจวบจันทร์ พบว่าจริยธรรมของหญิงและชายพัฒนาต่างกันในแต่ละช่วงอายุ คือ ในช่วงอายุ 13 - 15 ปี จริยธรรมหญิงสูงกว่าชาย ช่วงอายุ 17 - 19 ปี จริยธรรมของหญิงและชายเท่าเทียมกัน แต่ในช่วงอายุ 19 - 21 ปี ชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้ากว่าหญิง

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจริยธรรม สุทิน นิยม ไฉมสุริยา เหมตะศิลป์ พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลอคเลย์ (Lockley) ส่วน ชไนเดอร์ (Schneider) พบว่า ระดับสติปัญญาของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับเหตุผลเชิงจริยธรรมและระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ พบว่า องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมมีหลายประการ เช่น อายุ ระดับการศึกษา เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งผลการค้นคว้าวิจัยที่กล่าวมาแล้วมีทั้งที่สอดคล้องและขัดแย้งกัน และยังไม่สามารถสรุปแน่นอนลงไปได้

จากทฤษฎีแนวคิดและผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลที่จำเป็นต้องปลูกฝังและพัฒนา เพื่อให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาจริยธรรมของบุคคลนั้น มีอิทธิพลจากสังคมและสิ่งแวดล้อมของบุคคล และสติปัญญาของบุคคลนั้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาระดับจริยธรรมของบุคคลได้ เป็นอย่างมาก คือการให้การศึกษา ทั้งการศึกษาทางด้านสังคมและวิทยาการต่าง ๆ ครอบครัว และโรงเรียน เป็นแหล่งพัฒนาจริยธรรมที่สำคัญที่สุด

